

Художня візія Тараса Шевченка – провіденційна, тому є актуальною у всі часи. Твори великого українського Кобзаря надзвичайно промовисто звучать у «темні часи» сьогодення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту / пер. проф. Івана Огієнка. Київ: Українське Біблійне Товариство, 2009. 1375 с.
2. Вічний як народ. Сторінки до біографії Т. Г. Шевченка. Авторі-упоряд. О. І. Руденко, Н. Б. Петренко. Київ: Либідь, 1998. 272 с.
3. Лановик М., Лановик З. Розвиток жанру літературного ноктюрну в епоху романтизму. *Studia methodologica*. Вип.40. Зб. наук. праць пам'яті проф. Романа Гром'яка. Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ ім. В. Гнатюка. 2015. С.79-94.
4. Українські поети-романтики: Поет.твори / Упоряд. і приміт. М. Л. Гончарука; Вступ. стаття М. Т. Яценка. Київ: Наукова думка, 1987. 592 с.
5. Шевченко Т. Усі твори в одному томі. Київ – Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 824 с.

Любецька Вікторія,
кандидат філологічних наук, доцент,
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова,
hour.mirgorod@gmail.com

ОБРАЗ МОВЧАЗНОГО ПРОРОКА У ТВОРЧОСТІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Однією з вічних тем у світовій культурі і літературі є тема та образ пророка. В українській літературі образ пророка стає провідним. Вічність цього образу пов'язана з його актуальністю та здатністю до метаморфоз. Образ пророка часто дуальний. З одного боку, місія пророка говорити, відкривати істину, а з іншого боку, на пророка чекає неминуча смерть за свої правдиві слова: «Пророк може обрати як шлях пророцтва, так і мовчання. У першому випадку він неодмінно буде покараний розлюченим натовпом, паном чи царем;

у другому – каратися його примушує невгамоване серце» [1, с. 16]. Пророк – це і деміург, співтворець світу поруч із Богом, він наближений до таємних божественних джерел, і водночас – це юродивий, всіма гнаний та небажаний: «Якщо в процесі реалізації есхатологічних потенцій пророка він опиняється перед стіною непорозуміння, то при цьому лише здійснюється принцип парадоксальності взаємин Бога і людини, або ж пророка як носія божественного сенсу – і людей, у яких переважає тварне» [1, с. 18]. Основна філософська антиномія божественне – тварне проступає найвиразніше в образі пророка.

Творчість Т. Г. Шевченка дає нам зразок складного шляху пошуку можливих варіантів художнього втілення пророка. Вперше в поезії Кобзаря ознаками пророка наділяється Перебендя з однойменного твору. Він є чітко національно окресленим образом у галереї пророків Т. Г. Шевченка. Національний пророк не просто співає на майдані, він формує національну свідомість, робить успадковану мудрість життєдайною. Але здатність віщувати замовчується самим пророком, він більше прагне розважати натовп, чим долучати людей до високих сакральних таїн. Трагедія цього образу полягає в тому, що висока сакральна сутність пророка виявляється непотрібною. В образі шевченківського Перебенді поєдналися майже всі причетні до теми пророка мотиви: причетність до Бога та Його Слова, служіння народу та вимушене мовчання. Особливістю поезії «Кобзаря» Т. Г. Шевченка було те, що наступні модифікації теми пророка безпосередньо пов'язані з образом Перебенді. «Цей образ-символ, сильно і страшно виписаний Шевченком, становить смислове підґрунтя його розуміння завдань національного пророка відповідно до тієї історичної реальності, яку він застав. Нищення всього українського, виховання відрази до нього, занедбаність власних національних джерел, – ось ті чинники, які розлучили пророка з його народом, які зробили його мовчуном та мовчальником. Мовчить народний провісник – і немов би немає й самого народу, який “благоденствує”...» [1, с. 20]. Але Т. Г. Шевченко шукає такі варіанти втілення національного пророка, які б давали йому можливість пророкувати на цілий світ. Поступово у творчості Т. Г. Шевченка образ

національного пророка заміщує образ біблійного пророка. У поемі «Гайдамаки» ми зустрічаємо національного пророка Волоха, який прийшов прославити та увіковічнити патріотичну війну. Кобзар Волох супроводжує свій народ у страшних кривавих битвах, ним поетизується боротьба українського народу за свободу. Гонта і Залізняк – лідери (криваві пророки), які породжені самою історією, вони здобувають зброєю те, про що мовчали пророки до їхньої появи в світі. Ми бачимо різні іпостасі втілення образу пророка у Т. Г. Шевченка: 1) національний мовчазний пророк, кобзар; 2) язичницький бог і співець (Волох); 3) криваві пророки (Гонта і Залізняк). Але згодом з'являється ще один образ пророка – це пророк з інтелігенції, що самовіддано служить народові. Це вже не мовчазний образ, а активний, діючий, сміливий. Т. Г. Шевченко доходить такої думки, що пророк не може ховати своєї суті та «юродствує» говорити істину. Істинний пророк грізний, він може говорити без прикриття, такий пророк повинен бути і провісником, і діячем, здатним на самопожертву. Поступово образ пророка у Т. Г. Шевченка дедалі виразніше виявляє тенденцію до «національного альтруїзму». Твори поета набувають виразно політичного та водночас містичного звучання, лунають маніфести свободи. Орієнтиром розуміння пророчої сутності, священного обов'язку, що належить пророку, стає передусім Біблія. У 1845 році Т. Г. Шевченко багато разів відтворює образ пророка (“І мертвим, і живим...”, “Давидові Псалми”, “Холодний яр”, “Заповіт”). Ці поетичні твори репрезентують органічне поєднання кількох культурних традицій зображення пророка-месії. Важливим є і наслідування зображення християнських пророків: Христа, Давида, Ієремії, Іезекіїля. «Основним джерелом Шевченкового профетизму була Біблія. У поетичному прозріванні суспільних катаклізмів, майбутнього суспільства гуманізму, правди й волі він спирався насамперед на книги старозавітних пророків, Псалтир і Євангелію» [2, с. 4].

Однак все одно образ пророка невід'ємно пов'язаний у Т. Г. Шевченка з образом кобзаря (народного мудреця). На означення пророка Т. Г. Шевченко вживав синонімічні слова: пророк, провозвіститель, прозорливець. Важливим

стає образ автора-поета як національного пророка й апостола, його пророкування долі України і людства. Мовчазний пророк у Т. Г. Шевченка віднаходить свій голос та стає голосом української душі. Поет орієнтований на народне прозріння. Місія поезії при цьому значно актуалізується. Поет стає пророком. Вогонь душі, яким горить пророк, виривається назовні для того, щоб збудити людей та відкрити правду Горнього світу

ЛІТЕРАТУРА

1. Бовсунівська Т.В. Поетика Тараса Шевченка. Вибрані статті. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 224 с.
2. Нахлік Є. Пророцтво у шевченковій поезії. *Шевченкознавчі студії: Зб. наук. праць*. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2015. Вип. 18. С. 3–13.

*Малиновський Артур,
доктор філологічних наук, професор,
Одеський національний університет
імені І.І. Мечникова,
malinowski_artur@ukr.net*

ПРОЗА ШЕВЧЕНКА В АСПЕКТІ НАРАТОЛОГІЇ:

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАУВАГИ

Повісті Тараса Шевченка – унікальний досвід на шляху до нового канону української прози, пов'язаного з виробленням ідеології мови, її специфічною політизованістю у формах мовленнєвого інобуття, пошуком адекватних способів опису історії України, їхньої узгодженості з традицією національного нарративу. Насамперед це репресивний досвід прози, що створюється в підцензурних умовах заслання, заборони «писати і малювати», а тому він виливається в двоїсті, конспіративні техніки літературного письма. Побудовані на мовленнєвій мімікрії, містифікаціях, ретельному маскуванні під легковажного Кобзаря Дармограя, навмисній грі стилями, словесними тонами і напівтонами, тонкій оповідній іронії, прозові речі Шевченка є прикладом багатосарової текстової цілісності з властивою їй амбівалентністю,